


## ВИКОРИСТАННЯ ПІДРУЧНИКА У ШКІЛЬНІЙ МОВНІЙ ОСВІТІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

**Валентина Новосьолова,**

кандидат педагогічних наук,  
старший науковий співробітник відділу навчання  
української мови та літератури  
Інституту педагогіки НАПН України,  
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-2987-7888>

 [ribusya@ukr.net](mailto:ribusya@ukr.net)

Статтю присвячено проблемі використання підручника у традиційному друкованому (паперовому) й електронному форматах у шкільній мовній освіті з урахуванням тенденцій в сучасній освіті й перспектив на майбутнє. Схарактеризовано метод роботи з підручником, застосування якого в освітньому процесі даватиме змогу учням і ученицям не лише здобувати нові знання й формувати досвід їх опанування, а й сприятиме адаптуванню здобувачів освіти до нових умов життя й навчання, використанню освітніх здобутків для вирішення важливих питань у життєво необхідних ситуаціях спілкування, готуватиме учнів до самонавчання й саморозвитку, мотивуватиме до вироблення навичок самоорганізації, самоконтролю та самоаналізу власної діяльності, самопрезентації навчальних досягнень. Визначено прийоми, що формують структуру методу роботи з підручником й дидактичні можливості їх. Оскільки модель навчання сучасної мовної освіти доповнюється й трансформується в умовах реалізації компетентнісного підходу, досліджено умови для успішної організації роботи учнів з підручником й досягнення освітніх результатів, передбачених Державним стандартом базової середньої освіти. Виокремлено переваги використання електронного підручника, які стосуються наочності й різноманітності навчального матеріалу. Користувач може ознайомитися з додатковими навчальними текстами або медіатекстами, мати доступ до словників, іншої довідкової інформації, переглянути презентацію або відео фрагмент, прослухати аудіо матеріал тощо. Визначено чинники, які впливають на якість освітнього процесу із використанням електронного навчального засобу. Зазначено, що для організації освітнього процесу в реаліях війни прийнятним є доповнення друкованого (паперового) підручника його розширеною електронною версією, що реалізує застосування широкого кола можливостей цифрових освітніх технологій.

**Ключові слова:** метод роботи з підручником; друкований (паперовий) підручник, електронний підручник, урок української мови.

**Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями.** Реалії війни вносять корективи в застосування освітніх інновацій, зокрема у впровадження реформи НУШ у базовій середній освіті. Для вироблення в українських учнів і учениць умінь долати життєві виклики, без ускладнень адаптуватися до нових умов життя і форматів навчання особливої актуальності набуває застосування методичного інструментарію нового покоління, зокрема шкільного підручника, який поєднував би уже перевірені практикою досягнення педагогічної науки з напрацьованими ресурсами перспективних сучасних інформаційно-комунікаційних освітніх технологій. Традиційна модель навчання доповнюється й трансформується в умовах реалізації компетентнісного підходу. Відповідно триває безперервний процес пошуку нових ідей створення підручників різного формату та їх упровадження в освітню практику, що є предметом досліджень науковців та обговорень в освітянській і батьківській спільноті.

Проблема ролі підручника в освітньому процесі в усі часи й за будь-яких життєвих обставин була й залишається на часі. Особливої актуальності вона набула з упровадженням нового Державного стандарту базової середньої освіти, який передбачає трансформування всього освітнього процесу й має на меті «всебічний розвиток, навчання та виховання учнів, виявлення їхніх обдарувань, розвиток талантів і здібностей, формування компетентностей, необхідних для соціалізації та громадянської активності, свідомого життєвого вибору й самореалізації, трудової діяльності, відчуття відповідальності, шанобливого ставлення до суспільства, родини, довкілля і культури, української демократичної держави» (Державний стандарт. 2020).

Відповідно перед учителем-словесником стоїть завдання не просто збагатити учнів знаннями, а за допомогою навчальної книжки сформувати навички компетентного мовця, виробити здатність у здобувачів освіти застосувати навчальні здобутки в життєвих ситуаціях, виявляючи ціннісне ставлення до українського слова.

**Мета статті** – на основі аналізу наукової та методичної літератури з проблеми застосування методу роботи з підручником у шкільній мовній освіті, узагальнення практики навчання української мови в закладах загальної середньої освіти визначити на обґрунтовані особливості використання підручника української мови в друкованому та в електронному форматах з урахуванням нинішніх тенденцій й перспектив на майбутнє.

Відповідно до мети статті поставлено такі **завдання**:

1. На основі аналізу досліджуваної проблеми в нормативних документах, психолого-педагогічній, лінгвістичній, методичній літературі дослідити роль, місце використання методу роботи з підручником української мови в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти.
2. Розкрити особливості роботи з підручником у шкільній мовній освіті з урахуванням об'єктивних умов і сучасних тенденцій і перспектив суспільного розвитку.
3. Проілюструвати теоретичні положення зразками практичних завдань.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми.** Ґрунтовне вивчення наукових студій останніх десятиліть засвідчило, що метод роботи з підручником сегментно досліджували О. Біляєв, Н. Бондаренко, Н. Голуб, Н. Гончаренко, О. Горошкіна, О. Ку-

черук, М. Пентилюк, Л. Попова та інші вчені-лінгводидактики, що дало змогу визначити педагогічні умови ефективного застосування методу на уроках української мови. У парадигмі різних аспектів дослідження підручників нового покоління спостерігається поглиблення інтересу науковців до системного аналізу різних питань розроблення електронних підручників. Цій проблемі присвятили свої праці Т. Вакалюк, І. Воротникова, А. Джурило, Л. Ілійчук, Я. Кодлюк, І. Чекрій та ін. Для нашого дослідження цінними є напрацювання Ю. Романенко, Ю. Балаховської, Н. Семенів, С. Чемеркіна, В. Шляхової, що стосуються питань створення та впровадження в освітній процес електронних підручників мовно-літературної освітньої галузі.

Класично метод роботи з підручником визначається як «спосіб навчання, що полягає в самостійній роботі учнів із навчальною книгою», що «містить аналіз навчального матеріалу з певної частини підручника, наприклад, визначення й характеристику мовних і мовленнєвознавчих понять, структурних і функційних особливостей мовних одиниць» (Пентилюк, 2015, с. 142–143).

Підручник української мови «є теоретико-практичним виданням для учнів, побудованим відповідно до загальнодидактичних принципів навчання, а також з урахуванням специфічних принципів, насамперед дискурсивності, комунікативної спрямованості, діалогізації суб'єктів навчання (учитель – учень)» (Горошкіна, 2010, с. 73). Оскільки на підручник у розрізі традиційного навчання покладено виконувати функцію основного засобу отримання навчальної інформації, здобуття необхідних знань і вироблення передбачених чинною навчальною програмою умінь й навичок, це призвело до усталення певних тенденцій у структуруванні традиційного підручника української мови як основного джерела знань. Зазвичай підручник містить теоретичний матеріал (для засвоєння) та добірку практичних завдань і вправ для виконання на уроках і вдома.

У світлі сучасних тенденцій традиційні функції підручника (освітня, виховна, розвивальна, дослідницька) перебувають у постійному процесі розширення й трансформації. Компетентнісний підхід передбачає формування і розвиток ключових компетентностей, що є можливим за умови використання прийомів активного навчання (дискусії, проектної діяльності, дослідження тощо).

Опрацювання наукових студій дає змогу стверджувати, що сучасний ефективний підручник української мови – це навчальна книжка з поданими не лише текстовими й позатекстовими компонентами (теоретичними відомостями і практичними завданнями та вправами, інструктивним та ілюстративним матеріалом); він виконує функцію своєрідного путівника траєкторії формування життєво необхідних компетентностей для здобувачів освіти. Учні й учениці мають збагнути, як саме запропонований у підручнику текстовий матеріал допоможе вирішити важливі питання у життєво необхідних ситуаціях спілкування.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Оскільки для національної школи характерні інтеграційні процеси в межах однієї та різних освітніх галузей та велика варіативність підручників, важливими для оволодіння здобувачами освіти є цілісне усвідомлення матеріалу, осмислення зв'язків між його складниками, формування вмінь застосовувати здобуті знання в стандартних і змінюваних умовах.

Беззаперечною перевагою методу роботи з підручником є змога багаторазового опрацювання навчальної інформації в доступному для кожного здобувача освіти темпі та в зручний для нього час, що забезпечує можливість самостійного прочитання, глибокого усвідомлення й закріплення навчального матеріалу, розвитку аналітичного й критичного мислення, узагальнення й вироблення вмій і навичок переконливо й аргументовано висловлювати власні думки із використанням вивчених мовних засобів. Продуктивність застосування означеного методу в навчанні визначається розвитком інтелектуальних здібностей, стимулює пізнавальний інтерес, сприяє формуванню навичок активного самонавчання учнів упродовж життя, мотивує до вироблення навичок самоорганізації, самоконтролю, самоаналізу власної діяльності, й самопрезентації навчальних досягнень.

Орієнтовну модель методу роботи з підручником окреслила О. Кучерук. Модель містить такі компоненти:

- актуалізація опорних знань учнів у вигляді бесіди;
- проведення інструктажу щодо особливостей навчальної роботи з підручником – опрацювання теоретичного матеріалу, виконання практичних завдань;
- перевірка самостійної роботи з підручником (частіше у вигляді бесіди);
- рефлексія навчальної діяльності;
- підбиття підсумків навчальної роботи (Кучерук, 2011, с. 376).

Для успішної організації роботи учнів з підручником й досягнення учнями освітніх результатів учителеві необхідно заздалегідь попрацювати зі змістом навчальної книжки, ретельно вивчити логіку розташування змістових компонентів й проаналізувати її методичний апарат, продумати можливості його ефективного використання впродовж перебігу уроку.

За допомогою підручника процес формування активної, творчої і цілеспрямованої особистості здійснюється за допомогою цілісної дидактичної системи вправ, завдань і запитань. Методичний апарат компетентісно спрямованого підручника з метою формування рефлексійної сфери учнів спрямовує на формування й розвиток у них мотивів освітньої діяльності, розуміння її сенсу, усвідомлення важливості здобутого досвіду й засвоєних знань для власної життєдіяльності; відкриває простір для вияву учнями самостійності й ініціативності, вироблення навичок пошукової діяльності. Створені проблемні ситуації у підручнику спонукають учнів до ефективного вирішення їх (Новосьолова, 2019, с. 176).

Рефлексія може здійснюватися в усній або письмовій формі. Орієнтиром рефлексійної діяльності можуть бути такі запитання й формулювання: 1. З'ясуйте, коли й де вам будуть корисними здобуті знання й сформовані на уроці вміння. 2. Продовжіть речення: Я сьогодні зрозумів(–ла), що...; я збагатив (–ла) свої знання інформацією про ...; я відчув(–ла), що потрібно активніше працювати над ...; я відкрив (–ла) для себе нове.... 3. Чи досягли ви мети уроку? Опишіть спосіб досягнення її. Чи вдалося запам'ятати слова, що не бувають вставними у реченні? 4. Які зі способів виконання завдань уроку виявилися ефективними? 5 Мені найкраще вдалося... 6. Для мене так і залишилося незрозумілим ... 7. Ці знання і вміння я обов'язково використаю під час... 8. Надалі я більше приділятиму уваги ....

Учителів важливо сформувати в учнів звичку (яка згодом трансформується в потребу) визначати мету вивчення кожної теми. Тому вправи, завдання й запитання підручника мають бути дібрані в такий спосіб, аби давати змогу так скоригувати систему цілей уроку, загальну атмосферу освітньої діяльності учнів, наповнити зміст навчання особистісно орієнтованим й емоційно збагаченим матеріалом, щоб задіяти якомога ширше коло мотивів з метою залучення й мобілізації внутрішнього потенціалу сил здобувачів освіти. Наприклад, на уроці вивчення мовленнєвого жанру листування на етапі цілевизначення можна запропонувати учням текст (уривок з повісті О. Луцкевської «Друзі за листуванням») і завдання до нього: *Чому дівчинка та її закордонний друг вирішили обмінюватися паперовими листами, адже є багато сучасних способів комунікації?». «Обговоріть у класі, чи може стрімке поширення відеозв'язку призвести до цілковитої відмови людей від паперового чи електронного листування».*

Формуванню дослідницьких умінь у Держстандарті базової середньої освіти відведено чільне місце в чотирьох групах загальних результатів. У документі зазначено, що учень або учениця в процесі навчання: досліджує індивідуальне мовлення, використовує мову для власної мовної творчості, спостерігає за мовними та літературними явищами, аналізує їх (Державний стандарт. 2020). Тому необхідно спланувати роботу на уроці так, щоб з допомогою уміщених у підручнику текстів, медіа текстів, завдань, запитань зацікавити учнів, створити умови, аби перетворити процес учіння в захопливий дослідницький процес, виробити в здобувачів освіти потребу усвідомлювати і розуміти як проблему, мету й завдання, так і перебіг розв'язання дослідницького завдання, його результати (наприклад, *«Чи однакові питання потрібно ставити до слів із прийменником з в наведених словосполученнях? Якими членами речення є ці форми іменника – додатками, означеннями чи обставинами? Чим зумовлена їхня різна роль у реченні? Обговоріть, чому важливо вміти правильно ставити питання від слова до слова у словосполученнях і загалом у реченні. Чому неправильно поставлене запитання може викликати проблеми з розумінням змісту?»*); навчити знаходити, фіксувати основний зміст почутого й прочитаного повідомлення відповідно до поставленого завдання (*«Де у вислові «Смітити не можна переробляти» варто, на твою думку, поставити кому?»*), добирати мовні одиниці, порівнювати, синтезувати і структурувати мовні явища (*«Поміркуй, чи можна наведену статтю вважати цілісним текстом (суцільний текст, поділений на абзаци), перерваним (текст, що містить таблиці, переліки, рубрики, покликання на інші тексти) чи змішаним»*), продукувати нові знання, використання яких дасть змогу розв'язувати життєво необхідні проблеми й робити усвідомлений вибір у повсякденних ситуаціях в умовах школи й поза її межами (*«З'ясуй, що відбудеться зі звуком [н'], якщо наведені слова змінити так, щоб замість наступного м'якого приголосного в словах був твердий приголосний звук. Запиши транскрипції. Слів. Спробуй сформулювати правило перевірки орфограми «письмове позначення м'якого приголосного перед м'яким або пом'якшеним приголосним» Перевір свою гіпотезу за правилом»*); *«У парі проведіть дослідження. Хтось читає одне по одному запитання, а хтось відповідає на них наведеними реченнями, щоразу виділяючи гучністю голосу саме те слово, яке дає точну відповідь. Чи*

*хотілося тобі впродовж експериментування змінювати порядок слів у реченні, відповідаючи на запитання?»).*

Виконуючи завдання дослідницького характеру, учень навчається осмислювати нові дії, усвідомлювати шляхи й методи досягнення освітніх результатів.

Напрацьовані у лінгводидактиці прийоми роботи з підручником не втрачають актуальності в контексті компетентнісного навчання, зокрема, прийоми коментованого читання, трансформування навчального тексту (складання плану, візуалізація прочитаного у формі схем, таблиць, графіків тощо), роботи з термінами, пошуку й нотування ключових слів, наведення прикладів із власного життєвого досвіду.

Підручник має бути одночасно стабільним (забезпечувати рівновагу між компонентами змісту, відносну сталість основних наукових понять) і мобільним (передбачати можливість введення нових знань).

Визначаючи роботу з традиційним (у паперовому друкованому форматі) підручником одним із провідних методів навчання української мови, сучасні науковці-методисти дедалі більше актуалізують питання створення навчального ресурсу нового покоління з максимально ефективним використанням провідних електронних технологій. Використання цього цифрового ресурсу має забезпечувати реалізацію всіх функцій методу роботи з підручником, розширювати та доповнювати їх.

Ідеться насамперед про електронний підручник, дидактичні вимоги до якого цілком суголосні вимогам до традиційного паперового підручника. У Положенні про електронний підручник цей засіб навчання тлумачать як електронне навчальне видання із систематизованим викладенням навчального матеріалу, що відповідає освітній програмі, містить цифрові об'єкти різних форматів і забезпечує інтерактивну взаємодію (14).

Ми поділяємо думку Ю. Романенко, що «електронний підручник – це дидактично доцільний, методично наповнений і технічно досконалий мультимедійний навчальний ресурс, який забезпечує організовану вчителем або самостійну навчальну діяльність учня» (Романенко & Балаховська, 2020, с. 3).

Електронний підручник передбачає застосування в цьому навчальному ресурсі всіх видів інформації, яку можна передавати в електронному вигляді: текстова, візуальна (статична й динамічна), аудіо; використання 3D-технологій для проектування і моделювання об'єктів навколишньої дійсності. Звісно ж на сучасному уроці вчитель застосовує як допоміжні засоби навчання чи не всі названі види наочності, однак електронний підручник має інтегрувати та організувати їх (Романенко & Балаховська, 2020, с. 6). Наочність і динамічність, що досягаються завдяки комп'ютерній графіці електронного підручника, допомагають подати знання у вигляді образів-картинок, що доповнюють текстовий опис і роблять його більш доступним для сприйняття і запам'ятовування (Семенів, 2015, с. 4).

До важливих характеристик електронного підручника можна віднести його гнучкість, зокрема змогу доповнювати, коригувати, модифікувати, трансформувати можливості застосування у процесі використання, що уможливило його експлуатацію без довготривалих очікувань тиражу друкованих видань шкільних підручників.



Дедалі більше вчителів використовують підручник на електронних носіях у своїй роботі з багатьох відомих причин: перебіг освітнього процесу в офлайн / змішаному форматі в екстремальних умовах, зокрема в період активної фази російської агресії проти України, через невчасний друк паперових варіантів навчальних книжок тощо. Звичайно на якість освітнього процесу із використанням електронного підручника вливають багато чинників. Це передусім досвід роботи учнів і вчителів та сприятливі умови, у яких перебувають учасники освітнього процесу.

Відомий український лінгводидакт О. Біляєв зазначав: «підручник, на що вказує сама його назва, завжди має бути під рукою учня, за ним він повинен учитися, вдосконалювати практичні вміння і навички» (Біляєв, 2005, с. 102). Реалії сьогодення є такими, що в умовах війни порушено нормальний перебіг повноцінної навчальної діяльності українських учнів і не завжди учні мають можливість мати в руках не лише вчасно надрукований новітній друкований варіант підручника, а будь-який навчальний засіб. Ураховуючи обставини, у яких перебувають учні, прийнятним для організації освітнього процесу в реаліях війни є доповнення друкованого (паперового) підручника його розширеною електронною версією, що реалізує застосування широкого кола можливостей цифрових освітніх технологій.

**Висновки та перспективи подальших досліджень.** Підсумовуючи зазначимо, що попри всі життєві виклики максимально ефективного застосування методу роботи з підручником як провідного методу навчання української мови має великий потенціал і сприяє формуванню в здобувачів освіти життєво необхідних компетентностей, які учні розвиватимуть упродовж життя, що даватиме змогу розв'язувати комплексні важливі питання у повсякденних ситуаціях спілкування. Зростає потреба в повноцінному впровадженні новітніх технологій, зокрема електронних підручників української мови, що акумулюватиме й інтегруватиме застосування інших ефективних засобів навчання на уроці української мови. Інноваційна діяльність потребує особливих знань, навичок, готовності педагогів-новаторів до впровадження нових технологій.

Попри важливе наукове і практичне значення досліджень окремі аспекти проблеми роботи з підручником, які розглядаємо в статті, можуть мати подальше розв'язання. Зокрема, потребують уточнення особливості роботи з підручником на уроках української мови в умовах реалізації Державного стандарту базової середньої освіти в обставинах війни та подолання її наслідків. Предметом окремих подальших досліджень може бути методичне обґрунтування застосування дієвих механізмів функціонування методу роботи з підручником в умовах змішаного навчання, у вивченні досвіду створення та впровадження електронного підручника в шкільну практику.

### Використані джерела

Біляєв, О. (2005). Лінгводидактика рідної мови. Генеза.

Вакалюк, Т. (2019) Електронний підручник закладу загальної середньої освіти: основні поняття. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 53. <https://lib.iitta.gov.ua/721394/1/%D0%92%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA.pdf>

- Воротникова, І. П. (2019) Досвід використання е-підручників і електронних засобів навчального призначення в умовах цифровізації загальної середньої освіти України. *Інформаційні технології і засоби навчання*, Т.71. (3), 23–39. <https://www.researchgate.net/publication/334164578>.
- Голуб, Н. Б., & Горошкіна О. М. (2022) Трансформація методу роботи з підручником у контексті компетентнісного підходу. *Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка*, 50, 145–150.
- Горошкіна, О. М. (2010) Лінгводидактичні засади створення підручників української мови для профільної школи. *Вісник Львівського університету. Серія філологічна*, 50, 73–79.
- Джурило, А. П. (2019) До питання про електронний підручник як елемент освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції (14 травня 2019 р.)*. Київ: Педагогічна думка, 45–46. [http://undip.org.ua/upload/files/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8\\_12\\_tезy-na-sayt.pdf#page=46](http://undip.org.ua/upload/files/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_12_tезy-na-sayt.pdf#page=46).
- Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. №898. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>.
- Лійчук, Л. В. (2020) Електронні підручники для Нової української школи: досвід впровадження та пропозиції. *Continuing Professional Education: Theory and Practice*, 4, 83–89. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.10>. file:///C:/Users/admin/Downloads/220952-Article%20Text-499930-1-10-20201224.pdf.
- Кодлюк, Я. П., & Чекрій, І. І. (2021) Розробка і створення електронного підручника для закладів загальної середньої освіти (за матеріалами ЮНЕСКО). *Інформаційні технології і засоби навчання*. Т.81. (1), 46–59. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/3495/1763>.
- Кучерук, О. А. (2011). Система методів навчання української мови в основній школі: теорія і практика [монографія]. Житомир: ЖДУ ім. І. Франка.
- Малихін, О., & Рогова, В. . (2023). Сучасний підручник його роль в умовах змішаного навчання. *Проблеми сучасного підручника*, 29, 117–124. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-117-124>.
- Новосолова, В. І. (2023). Рефлексійні вправи в компетентнісно орієнтованому підручнику української мови для 11 класу. <https://lib.iitta.gov.ua/717075/1/Рефлексійні%20вправи.pdf>.
- Пентилок, М. (Ред.). (2015). Словник-довідник української лінгводидактики. Ленвіт.
- Про затвердження Положення про електронний підручник від 02.05.2018 №440. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18#Text>.
- Романенко, Ю., & Балаховська, Ю. (2020). Вимоги до електронних підручників української мови та літератури в умовах дистанційного навчання. *Українська мова і література в школі*, 2, 2–9.
- Семенів, Н. Л. (2015) Лінгводидактичні аспекти створення електронного підручника української мови для учнів 5-го класу. *Науковий вісник Донбасу*, 3. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd\\_2015\\_3\\_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2015_3_5).
- Чемеркін, С. Г., Єрмоленко, С. Я., Пономаренко, А. Ю., & Шляхова, В. В. (2010) Електронний підручник української мови на українознавчій основі (концепція).

## References

- Bilyayev, O. (2005). *Lingvody`dakty`ka ridnoyi movy`*. Geneva. (in Ukrainian).
- Vakalyuk, T. (2019) *Elektronny`j pidruchny`k zakladu zagal`noyi seredn`oyi osvity` : osnovni ponyattya. Suchasni informacijni tehnologiyi ta innovacijni metody`ky` navchannya v pidgotovci faxivciv:*



- metodologiya, teoriya, dosvid, problemy`. Vy`p. 53. <https://lib.iitta.gov.ua/721394/1/%D0%92%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D0%BA.pdf> (inUkrainian).
- Vorotny`kova, I. P. (2019) Dosvid vy`kory`stannya e-pidruchny`kiv ielektronny`x zasobiv navchal`nogo pry`znachennya v umovax cy`frovizaciyi zagal`noyi seredn`oyi osvity` Ukrainy`. Informacijni tehnologiyi izasoby` navchannya, T. 71. (3), 23–39. <https://www.researchgate.net/publication/334164578>. (inUkrainian).
- Golub, N. B., & Goroshkina O. M. (2022) Transformaciya metodu roboty` z pidruchny`kom u konteksti kompetentnitsnogo pidxodu. Visny`k Gluxivs`kogo nacional`nogo pedagogichnogo universy`tetu imeni Oleksandra Dovzhenka, 50, 145–150. (inUkrainian).
- Goroshkina, O. M. (2010) Lingvody`dakty`chni zasady` stvorennya pidruchny`kiv z ukrayins`koyi movy` dlya profil`noyi shkoly`. Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. Seriya filologichna, 50, 73–79. (inUkrainian).
- Dzhury`lo, A. P. (2019) Do py`tannya pro elektronny`j pidruchny`k yak element osvity`ogo seredovy`shha. Problemy` suchasnogo pidruchny`ka: zbirny`k tez Mizhnarodnoyi naukovy`prakty`chnoyi konferenciyi (14 travnya 2019 r.). Ky`yiv: Pedagogichna dumka, 45–46. [http://undip.org.ua/upload/files/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8\\_12\\_tezy-na-sayt.pdf#page=46](http://undip.org.ua/upload/files/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%D0%B8_12_tezy-na-sayt.pdf#page=46). (inUkrainian).
- Derzhavny`j standart bazovoyi seredn`oyi osvity`. (2020). Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy` vid 30 veresnya 2020 r. # 898. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>. (inUkrainian).
- Ilijchuk, L. V. (2020) Elektroni pidruchny`ky` dlya Novoyi ukrayins`koyi shkoly`: dosvid vprovadzhennya ta propozy`ciyi. Continuing Professional Education: Theory and Practice, 4, 83–89. <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2020.4.10>. file:///C:/Users/admin/Downloads/220952-Article%20Text-499930-1-10-20201224.pdf. (inUkrainian).
- Kodlyuk, Ya. P., & Chekrij, I. I. (2021) Rozrobka istvorennya elektronnoho pidruchny`ka dlya zakladiv zagal`noyi seredn`oyi osvity` (zamaterialamy` YuNESKO). Informacijni tehnologiyi izasoby` navchannya. T. 81. (1), 46–59. <https://journal.iitta.gov.ua/index.php/itd/article/view/3495/1763>. (inUkrainian).
- Kucheruk, O. A. (2011). Sy`stema metodiv navchannya ukrayins`koyi movy` v osnovnij shkoli: teoriya i prakty`ka [monografiya]. Zhy`tomy`r: ZhDU im. I. Franka. (inUkrainian).
- Maly`xin, O., & Rogova, V. . (2023). Suchasny`j pidruchny`k ijogo rol` v umovax zmishanogo navchannya. Problemy` suchasnogo pidruchny`ka, 29, 117–124. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2022-29-117-124>. (inUkrainian).
- Novos`olova, V. I. (2023). Refleksijni vpravly`v kompetentnisno oriyentovanomu pidruchny`kovi ukrayins`koyi movy` dlya 11 klasu. <https://lib.iitta.gov.ua/717075/1/Refleksijni%20vpravly`.pdf>. (inUkrainian).
- Penty`lyuk, M. (Red.). (2015). Slozny`k-dovidny`k z ukrayins`koyi lingvody`dakty`ky`. Lenvit. (inUkrainian).
- Pro zatverdzhennya Polozhennya pro elektronny`j pidruchny`k vid 02.05.2018 # 440. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18#Text.> (inUkrainian).
- Romanenko, Yu., & Balaxovs`ka, Yu. (2020). Vy`mogy` do elektronny`x pidruchny`kiv ukrayins`koyi movy` ta literatury` v umovax dy`stancijnogo navchannya. Ukrayins`ka mova iliteratura v shkoli, 2, 2–9. (inUkrainian).

Semeniv, N. L. (2015) Lingvody`dakty`chni aspekty` stvorenniya elektronnoho pidruchny`ka z ukrayins`koyi movy` dlya uchniv 5-go klasu. Naukovy`j visny`k Donbasu, 3. [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd\\_2015\\_3\\_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2015_3_5). (inUkrainian).

Chemerkina, S. G., Yermolenko, S. Ya., Ponomarenko, A. Yu., & Shlyaxova, V. V. (2010) Elektronny`j pidruchny`k z ukrayins`koyi movy` na ukrayinoznavchij osnovi (konceptiya). (inUkrainian).

*Valentyna Novosolova, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Ukrainian Language and Literature Teaching Department Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

### THE PECULIARITIES OF TEXTBOOK USAGE IN SCHOOL LANGUAGE EDUCATION PROCESS: TRENDS AND PROSPECTS

The article is devoted to the problem of textbook usage in traditional printed (paper) and electronic formats in school language education process, taking into account the modern education trends and future prospects. The method of working with a textbook is characterized in the article, the usage of which in the educational process will enable students not only to acquire new knowledge and form the experience of mastering it but will also help applicants for education to get adapted to new conditions of life and learning, use their educational achievements in solving important issues in vital communicative situations, to prepare students for self-learning and self-development, motivate them to develop their skills of self-organization and self-control, analyze their own activities and present their own educational achievements. The article determines the techniques that form the structure of the method used in working with a textbook and their didactic possibilities. Since the model of teaching modern language education is supplemented and transformed in the context of the competency-based approach implementation, the conditions are investigated to successfully organize the work with a textbook and to achieve the educational results provided by the State Standard of Basic Secondary Education. The advantages of an electronic textbook and its usage regarding the clarity and diversity of the educational textbook are highlighted. The user can get acquainted with additional educational texts or media texts, get access to dictionaries, other reference information, watch presentations or video fragments, listen to audio material, etc. The factors influencing the quality of education with the use of e-learning tools are determined. It is noted that for the organization of the educational process in the realities of war, it is acceptable to supplement a printed (paper) textbook with its extended electronic version, which implements the use of a wide range of digital educational technologies.

**Keywords:** method of working with a textbook; printed (paper) textbook, electronic textbook, Ukrainian language lesson.